

КОРУПЦІЯ ТА СЛУЖБОВА ЗЛОЧИННІСТЬ В ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ: ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ТА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

НЕРСЕСЯН Армен Сабірович,
кандидат юридичних наук,
молодший науковий співробітник,
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Автор на підставі аналізу національного та міжнародного законодавства, правозастосовчої практики та наукових джерел аналізує соціальні і правові аспекти складного і багатогранного явища корупції в аспекті здійснення ефективної протидії цьому явищу.

Ключові слова: корупція, злочинність, приватний сектор, нормативне регулювання.

Одним з найбільш небезпечних чинників, що гальмують розвиток економіки України, є корупція. Саме корупція в економічній системі є фактором, що значною мірою впливає на високий рівень ризиків для ведення бізнесу в нашій державі.

Актуальність даної статті полягає в необхідності формування чітких наукових уявлень про корупцію і службову злочинність в приватному секторі, як відносно нові явища в українській юриспруденції. Особливо дана проблематика є актуальною в умовах прийняття 11.06.2009 р. нових антикорупційних законів.

Метою статті є на підставі аналізу наукових і світоглядних поглядів на службову злочинність і корупцію, відповідного національного та міжнародного законодавства визначити поняття корупції та службової злочинності в приватному секторі.

Методологічною основою даної публікації стали публікації провідних радянських, російських та українських вчених — А. І. Долгової, В. Н. Кудрявцева, М. І. Мельника, А. Я. Светлова, А. Н. Трайніна, Б. С. Утевського, філософів минулих епох — Аристотеля, Т. Гоббса, Н. Макіавеллі, М. Робесп'єра.

Корупція, як складне політичне, економічне і правове явище не є новим. Так, у IV ст. до н.е. індійський державний діяч Каутілья в трактаті «Артхашастра» робить в цілому невтішний висновок, що «майно царя не може не бути, принаймні в малих розмірах, не привласнене особами, що відають цим майном» [13]. В Законах вавилонського царя Хаммурапі (1792-1750 рр. до н.е.) передбачено відповідальність суддів, які змінюють постановлене і затверджене рішення по справі (п. 5 Законів) [5]. Аристотель в своєму творі «Політика» (Книга II, гл. 6, пп. 14, 18) згадує навіть про випадки підкупу спартанських ефорів і геронтів, хоча громадяни Спарти зазвичай ним характеризуються як особи далекі від ідей особистого збагачення [1].

Головні релігії світу також мають виключно негативне ставлення до корупції. Так, Коран у сурі 2.184(188) зазначає: «І не поїдайте вашого майна марно і не віддавайте його суддям, щоб з'їсти частину майна людей злочинно, якщо ви про таке знаєте» [6]. Друга книга Мойсеєва «Ісход» зазначає про таке: «Дарів не приймай, бо дари сліпими роблять зрячих і припиняють справу правих» (23:8) [3].

Ніколо Макіавеллі в своєму трактаті «Державець» радить всім правителям виявляти розумну бережливість в сфері державних витрат, «для того, щоб не обдирати підданих, мати засоби для оборони, не збідніти, не викликати презирства» [9]. Отже, навіть такий апологет сильної державної влади, як Макіавеллі, наполягав на раціональному витрачанні державних фінансів, в тому числі і з метою захисту майнових інтересів підданих.

Томас Гоббс в своєму «Левіафані» (гл. 27) особливого значення надає принципу невідворотності покарання, перш за все за службові зловживання: «Одне і те саме протизаконне діяння є більшим злочином, коли воно походить з того, що особа, покладаючись на свою силу, багатство і друзів, опирається виконавцям закону, і меншим — коли воно походить від бажання не бути викритим або врятуватись втечею» Бо надія на уникнення покарання шляхом сили є тим коренем, з якого походить презирство до всіх законів [15]. Про можливість службових зловживань, зокрема, в системі правосуддя, згадував і діяч Великої Французької революції Максиміліан Робесп'єр [10, с. 72-74].

Отже, корупція та суміжні з нею явища (хабарництво, зловживання владою) не є абсолютно новими явищами в сучасному світі. В той же час слід зауважити, що на межі XX та XXI століть проблема корупції, особливо в сфері економічної діяльності, набула все більшої актуальності. Зокрема, якщо до середини минулого століття корупція і службова злочинність асоціювались виключно з публічною сферою (діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і служ-

бових осіб), то останнім часом все більшої актуальності набуває корупція в приватній сфері, зокрема у транснаціональних корпораціях. Про це, зокрема, свідчить посилена увага міжнародних організацій до даної сфери. Так, ст. 8 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року на держави-учасниці покладається зобов'язання криміналізувати корупцію публічних посадових осіб (ст. 8), здійснити, за необхідності, додаткові заходи щодо протидії їй (ст. 9) та здійснити законодавчі заходи (з урахуванням її принципів права) щодо відповідальності юридичних осіб за серйозні злочини, в т.ч. корупцію (ст. 10).

31 жовтня 2003 року Організація Об'єднаних Націй приймає Конвенцію проти корупції, де, зокрема, на держави-учасники покладається обов'язок досягти:

- прозорості, конкуренції та об'єктивних критеріїв прийняття рішень стосовно системи державних закупівель, а також прозорості та звітності в управлінні державними фінансами (ст. 9);
- вжиття заходів, згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права щодо запобігання корупції в приватному секторі, посилення стандартів бухгалтерського обліку та аудиту в приватному секторі та, у належних випадках, встановлення ефективних, відповідних і таких, що стримують, цивільно-правових, адміністративних або кримінальних санкцій за невиконання таких заходів (ст. 12).
- вжиття заходів щодо недопущення відмивання коштів (ст. 14).
- вжиття заходів, які, з урахуванням її принципів права, можуть бути необхідними для встановлення відповідальності юридичних осіб за участь у злочинах, що визначені цією Конвенцією (ст. 26).

Рада Європи 27.01.1999 року прийняла Кримінальну конвенцію проти корупції, де також зазначається про необхідність протидії, зокрема, дачі (ст. 7) та одержанню (ст. 8) хабара у приватному секторі, зловживанню впливом (ст. 12), відмиванню доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних з корупцією (ст. 13), запобіганню фінансовим злочинам (ст. 14), встановлення відповідальності юридичних осіб за дачу хабара, зловживання впливом та відмивання доходів (ст. 18).

Таким чином, значний, якщо не визначальний сегмент корупції пов'язаний з хабарництвом в сфері економічної діяльності. Для юридичних осіб приватного права така проблема є тим більш актуальною, бо значна їх кількість є виробниками матеріальних (підприємства) або нематеріальних (заклади освіти, науки, культури) благ, тобто є виробничим ядром економічної системи держави.

Для правильного розв'язання проблем, що постають в тематиці дослідження, перш за все доцільно визначити зміст поняття «корупція в сфері економічної діяльності». Це поняття є похідним і має своїм джерелом два елементи — «корупція» та «економічна діяльність». Розглянемо зміст кожного з них.

Термін «корупція» є досить широким за своїм змістом і може мати різні визначення, що часто не співпадають між собою. Так, ст. 1 Закону «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р. визначає корупцію як діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Ст. 1 Закону «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 р. (набуває чинності 1 січня 2010 р.) визначає корупцію як використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей.

А. І. Долгова розуміє під корупцією підкуп, продажність державних, інших службовців і на цій основі корисливе використання в особистих або вузькогрупових, корпоративних інтересах офіційних службових повноважень підкуплених осіб, пов'язаних з ними авторитетів та можливостей, а також отримання певних неналежних переваг суб'єктами підкупу [11, с. 267-268].

М. І. Мельник визначає корупцію як соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, які створюють умови для вчинення корупційних діянь або є приховуванням чи потуранням їм [2, с. 406].

А. Н. Ларьков вважає, що корупція — це використання державними службовцями і представниками органів державної влади свого службового становища, службових прав і владних повноважень для незаконного збагачення, отримання матеріальних та інших благ та переваг як в особистих так і в групових інтересах [12, с. 474].

В. В. Лунєєв під корупцією розуміє пряме або опосередковане використання посадовими особами своїх службових можливостей і повноважень для особистого збагачення [19, с. 463].

Корупція в кримінально-правовому сенсі тісно пов'язана з поняттям «службова злочинність». Як про це вже зазначалося, міжнародно-правові документи значною мірою ототожнюють поняття «корупція» і «хабарництво». Слід зауважити, що саме поняття «службової злочинності» є досить неоднозначним. Адже, наприклад, О. Я. Светлов визначає, «що вчинити посадовий злочин може лише посадова особа» [14, с. 67]. З цим погоджується і А. Н. Трайнін [16, с. 19]. З огляду на це, не є зрозумілим, чи відносити до групи службових злочинів ті злочини, вчинення яких службовою особою є кваліфікуючою ознакою. Так в статтях КК, що передбачають відповідальність за злочини проти прав інтелектуальної власності (ст.ст. 176, 177, 229 КК), вчинення злочину службовою особою з використання свого службового становища є обставиною, що обтяжує покарання і тягне відповідальність за особливо кваліфікованим складом — ч. 3 відповідної статті [8, с. 154-158].

З огляду на це слід, на нашу думку, зауважити про наступне. Вчинення злочину службовою особою з використанням свого службового становища, безумовно, якісно підсилює суспільну небезпеку злочину. Саме тому воно обтяжує покарання. Проте це не відносить дану групу злочинів до числа службових. Досі не було вироблено чіткої позиції науковців щодо службової особи, як спеціального суб'єкта злочину в тих видах злочинів, які не віднесено до сфери службової діяльності. Цю проблему почали досліджувати ще на початку ХХ ст. Так, А.Н. Трайнін окремо від посадових злочинів виділив так звані «делікти змішаного типу» (*gemischte*, по німецькій термінології) до яких відносив випадки, коли «посадові особи несуть кваліфіковану відповідальність, якщо вони вчиняють загальнокримінальні злочини» [16, с. 21]. Він до подібних злочинів відносив випадки посадової розтрата та посадового підлогу. Полемізуючи з ним, Б. С. Утевский, визначав, що посадова розтрата і посадовий підлог є не кваліфікованими видами загальної розтрата і підлогу, а самостійними посадовими злочинами, які відрізняються не лише суб'єктом вчинення діяння [17, с. 341-342].

В той же час, наприклад, В. Ю. Шумакова вважає, що якщо службова особа вказана в статті КК як кваліфікуюча або особливо кваліфікуюча ознака, то відповідні злочини є спеціальними видами службових злочинів [18, с. 38-42]. Не можемо погодитись з такою позицією, адже статус суб'єкта загальнокримінального злочину не перетворює його на службовий. Доцільніше було б, на нашу думку, виробити певний «проміжний клас» злочинів, що не входив би до службової злочинності. До таких злочинів, на нашу думку, слід віднести і злочинні діяння проти прав інтелектуальної власності. Отже, діяння, передбачені ч. 3 ст.ст. 176, 177, 229 КК України є «деліктами змішаного типу» за класифікацією А. Н. Трайніна.

Отже, до службової злочинності мають включатися лише ті злочини, що можуть вчинятися лише службовими особами та ті, що вчиняються загальними суб'єктами, але у фактичному співвиконавстві зі службовими особами (наприклад — тандем в системі «давання хабара» — «одержання хабара»), коли один злочин неможливий окремо від іншого.

З 01.01.2010 р. набувають чинності зміни до ст. 18 КК України, що якісно змінюють нормативне визначення службової особи, як спеціального суб'єкта злочину. Ці поправки введені Законом № 1508-VI від 11.06.2009 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Якщо до введення цих змін службова особа визначалась приміткою 1 до ст. 364 КК, то даний закон доповнює ст. 18 ч.ч. 3,4 КК, на підставі яких тепер має визначатись, чи є дана особа службовою, а дія вищезгаданої примітки розповсюджується тільки на ст.ст. 364, 365, 368, 368-1, 369 КК.

Відповідно до ч. 3 ст. 18 КК України службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Ч. 4 ст. 18 КК України додає до цього переліку також іноземних та міжнародних службових осіб. Згідно даної норми службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі іноземної держави, а також будь-які особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені).

Отже, чинне кримінальне законодавство України передбачає наступні види спеціальних суб'єктів злочину — службових осіб:

1. Службові особи України.

а) представники державної влади;

б) представники місцевого самоврядування;

в) особи, що займають в юридичних особах (на підприємствах, установах і організаціях) будь-яких форм власності посади, пов'язані з організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій;

г) особи, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

2. Службові особи іноземних держав.

3. Службові особи міжнародних організацій, уповноважені діяти від імені цієї організації.

Як видно з наведеного переліку, громадяни іноземних держав визнаються службовими особами лише за наявності у них публічно-правового статусу (наявності посади в державному секторі, або у міжнародних організаціях). Громадяни ж України отримують статус службової особи ще й в тих випадках, коли такого статусу не мають, наприклад, коли вони займають посади директора підприємства, голови громадської організації тощо. Така різниця, на нашу думку, пов'язана з різницями в поглядах на статус службових осіб корпорацій в різних правових системах.

Дискусійним є питання про визнання службовою особою фізичної особи-підприємця. Існує позиція, що така можливість є тільки в випадку, коли ця особа наймає працівників для сприяння йому у підприємницькій діяльності на умовах трудового договору, тобто коли у цього підприємця є підпорядкований йому трудовий колектив. Тоді він набуває організаційно-розпорядчих повноважень відносно цих працівників. Це не поширюється на випадки, коли підприємець наймає працівників на умовах договору підряду, тобто коли замість трудових виникають цивільно-правові відносини. На нашу думку, підприємець, навіть якщо він і не наймає працівників за трудовим договором, виконує адміністративно-господарські обов'язки відносно належного йому майна. Отже, його можна було б визнати службовою особою-спеціальним суб'єктом злочину, якби в ч. 3 ст. 18 КК не було прямо вказано на те, що для визнання особи службовою необхідним є виконання обов'язків на підприємствах, установах чи організаціях. Відповідно до норм цивільного та господарського законодавства, і підприємство, і установа є юридичними особами, отже, фізична особа-суб'єкт підприємницької діяльності не може вважатися службовою особою, хоча і має певний перелік повноважень.

З огляду на вищевказані норми КК України та інші законодавчі акти слід визначити такі види службової злочинності:

1. *Службова злочинність публічних службових осіб* (національних, іноземних та міжнародних).

Особливою ознакою даного виду є те, що такі злочини можуть вчинятись виключно службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права. Юридична особа публічного права, відповідно до ст. 81 Цивільного кодексу України, створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права встановлюються Конституцією України та законом. Так, наприклад, юридичними особами публічного права є Антимонопольний комітет України та його територіальні підрозділи (ст. 6 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»), місцеві державні адміністрації (ст. 4 Закону України «Про місцеві державні адміністрації») тощо. В цих органах, установах та організаціях здійснюється публічна служба. Саме суб'єкти даної служби (службові особи публічного сектора) є спеціальними суб'єктами даної групи злочинів.

Відповідно до приміток 1, 2 до ст. 364 КК службовими особами у статтях 364, 365, 368, 368-1, 369 є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, місцевого самоврядування, на державних чи комунальних унітарних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом. Службовими особами також визнаються по-

садові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі іноземної держави, а також інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені).

Дещо специфічним в цьому аспекті є статус службових осіб державних чи комунальних унітарних підприємств. Відповідно до ст. 73 Господарського кодексу державне унітарне підприємство утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління. Комунальне унітарне підприємство, відповідно до ст. 78 Господарського кодексу утворюється компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління. Отже, державні і комунальні унітарні підприємства є юридичними особами публічного права, тому здійснення службових функцій в них має бути прирівняним до публічної служби, хоча службові особи даних підприємств і не є носіями публічної влади.

Отже, до службової злочинності публічних службових осіб належить вся сукупність злочинів, передбачених статтями 364, 365, 368, 368-1, 369 КК України. До таких самих злочинів належить і та частина злочинів проти правосуддя, де суб'єктом виступає виключно службова особа — суддя, прокурор, слідчий або особа, яка проводить дізнання. В. Н. Кудрявцев вважає такі злочини різновидом зловживання службовим становищем, причому інтереси правосуддя (об'єкт злочину) виступають в якості елемента нормального функціонування державного апарату [7, с. 63]. До таких злочинів в чинному КК України є, зокрема, злочини, передбачені ст.ст. 371-375, 376-1, 380-382.

2. *Службова злочинність в сфері юридичних осіб приватного права* як самостійне правове явище з'явилася порівняно нещодавно. Це в цілому закономірно — адже у радянські часи підприємства, установи та організації були фактично продовженням державного апарату. Саме з цієї причини їх посадові особи володіли досить значними службовими повноваженнями, які (особливо на посадах керівників підприємств військово-промислового комплексу та стратегічних галузей промисловості) були співрозмірними з повноваженнями службових осіб державних органів, а інколи і переважали їх. Фактично до початку 90-х років ХХ ст. склався досить міцний тандем між «чиновниками» та «господарниками», до якого активно долучався кримінал. Наслідком цього стали ряд негативних тенденцій в економіці України. Як зазначає Г. Ю. Дарноптих, на даний момент чимало важливих аспектів господарювання не мають правової основи і їх вирішення значною мірою залежить від заінтересованості чиновників. За рахунок цього спостерігається парадоксальна ситуація — сила протидії свавілля службовців і клерків обернено пропорційна економічній потужності суб'єкта господарської діяльності [4, с. 29-32]. Так, великий бізнес має серйозні неформальні зв'язки з вищими щаблями влади і тому слабко зацікавлений у протидії корупції. Більш же дрібні підприємці або активно протидіють корупції, незважаючи на економічні втрати, або починають домовлятися з корупціонерами, або відходять в «тінь». В цьому і виявляється системна загроза корупції та службової злочинності в економічній діяльності.

Отже, *корупція в економічній діяльності* — це складне негативне соціальне явище, що полягає у системному протиправному використанні службовими особами у органах державної влади, органах місцевого самоврядування, державних та комунальних унітарних підприємствах (корупція в публічному секторі) а також на підприємствах, в установах і організаціях усіх інших форм власності (корупція в приватному секторі) своїх повноважень в сфері управління економікою та контролю над нею з метою особистого збагачення, забезпечення власних інтересів чи інтересів третіх осіб, а також у інших діях, що пов'язані з ними.

Частиною даного явища є *корупція в приватному секторі*, що полягає у системному протиправному використанні службовими особами на підприємствах, в установах і організаціях усіх інших форм власності (юридичних особах приватного права) своїх повноважень в сфері управління економікою та контролю над нею з метою особистого збагачення, забезпечення власних інтересів чи інтересів третіх осіб, а також у інших діях, що пов'язані з ними.

Службова злочинність в приватному секторі — складова частина корупції у приватному секторі, яка об'єднує собою сукупність тих корупційних діянь у приватному секторі, за вчинення яких законом передбачено кримінальну відповідальність.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Политика. (fb 2) // Электронная библиотека Либрусек – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/129778>
2. Великий Енциклопедичний юридичний словник / За ред. академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.
3. Вторая книга Моисеева. Исход (fb 2) // Электронная библиотека Либрусек – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/68610/read#23>

4. Дарноптих Г. Ю. Службова злочинність у сфері економіки як системна внутрішня загроза економічній безпеці держави // Проблеми запобігання службовим злочинам у сфері господарської діяльності: Матеріали науково-практичного семінару 9 листопада 2004 р., м. Харків. – К.-Харків: Юрінком Інтер, 2004 – С. 29-32.
5. Законы вавилонского царя Хаммурапи (fb 2) // Электронная библиотека Либрусек – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/4301/read>
6. Коран / Перевод И. Ю. Крачковский // Библиотека Максима Мошкова – Режим доступа: <http://lib.ru/RELIGION/ISLAM/koran.txt>
7. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. – Казань, 1972 – 352 с.
8. Нерсесян А. С. Правові проблеми порушення прав інтелектуальної власності службовими особами / А. С. Нерсесян // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 4. – С. 154-158.
9. Макиавелли Н. Государь // Библиотека Максима Мошкова – Режим доступа: <http://lib.ru/POLITOLOG/MAKIAWELLI/gosudar.txt>
10. Робеспьер М. Об организации уголовного правосудия. О необходимости письменного судопроизводства // Максимилиан Робеспьер. Революционная законность и правосудие. Статьи и речи / Пер. с франц. Н. Лапшиной, под ред. и с предисл. А. Герцензона. – М.: Госюриздат, 1959. – 276 с.
11. Российская криминологическая энциклопедия: преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях / Под общ. ред. д. ю. н., проф. А. И. Долговой – М.: ИГ НОРМА-ИНФРА•М – 808 с.
12. Российская юридическая энциклопедия / Гл. редактор А. Я. Сухарев. – М.: ИД ИНФРА-М. – 1110 с.
13. Рязанова Е. Государство и коррупция // Общероссийская общественная организация Комиссия по борьбе с коррупцией – Режим доступа: http://www.komis-korrupt.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=1
14. Светлов А. Я. Ответственность за должностные преступления / Александр Яковлевич Светлов. – К.: Наукова думка, 1978. – 304 с.
15. Гоббс Т. Левиафан // Библиотека Максима Мошкова – Режим доступа: <http://www.lib.ru/FILOSOF/GOBBS/leviafan.txt>
16. Трайнин А. Должностные и хозяйственные преступления / Арон Наумович Трайнин. – М.: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1938. – 136 с.
17. Утевский Б. С. Общее учение о должностных преступлениях / Б. С. Утевский. – М.: Юриздат, 1948. – 444 с.
18. Шумакова В. Ю. Службова особа, як спеціальний суб'єкт злочинів у сфері господарської діяльності / В. Ю. Шумакова // Проблеми запобігання службовим злочинам у сфері господарської діяльності. Матеріали науково-практичного семінару 9 листопада 2004 р., м. Харків. – К.-Харків: Юрінком Інтер, 2004. – С. 38-42.
19. Юридическая энциклопедия / Под общ ред. академика Б. Н. Топорнина. – М.: ЮРИСТЪ, 2001. – 1272 с.

Нерсесян А. С. Коррупция и служебная преступность в частном секторе: проблемы понимания и нормативного регулирования. / Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины.

Автор на основе анализа национального и международного законодательства, правоприменительной практики и научных источников анализирует социальные и правовые аспекты сложного и многогранного явления коррупции в аспекте осуществления эффективного противодействия этому явлению.

Ключевые слова: коррупция, преступность, частный сектор, нормативное регулирование.

Narsesyan A. Corruption and crime in the private service sector: the problems of understanding and regulatory. / Kortsy Institute of state and law.

An author on the basis of analysis of national and international legislation, practice and scientific sources analyses the social and legal aspects of the difficult and many-sided phenomenon a corruption in the aspect of realization of effective counteraction this phenomenon.

Keywords: corruption, crime, the private sector, regulations.